

ЕФЕКТЪТ БРЕДБЪРИ И ДАНАИЛ КРАПЧЕВ

Васил Станилов

Било е на 10 септември 1944 година. Едни казват, че е пребит в затвора, други са сигурни, че е застрелян на улицата, трети, че е изведен от тъмницата и обесен край гарата.

Какъвто и да е бил краят на този фин, чудесен, умерен в политическите си възгледи човек, който непоколебимо е отстоявал идеята за величието и целостта на България, важното е какво е загубено със неговата смърт.

Нека си представим как би изглеждала България, ако Данаил Крапчев и други като него не бяха погубени от „железната метла“ на Георги Димитров.

Ако навлезем в оня неизброден лес, каквото е творчеството на Данаил Крапчев, ние непременно ще се впечатлим от многообразието на темите, сюжетите и живописните извивки на въображението му. Наред с бодливите шипове на политическите му статии, той е способен да предизвиква нежни трепети, когато перото му рисува бащиния му кът, преклонението към родния език, възхитата пред светите за него образи от миналото. Ще цитирам няколко реда от писмото на Симеон Радев до него: ”Аз не подозирах, че има в тебе една лирическа страна. Сега я виждам и съм изненадан. Статията ти за смъртта на Вазов трепти от съдържано вълнение и се издига до много високи акценти. Дописките ти от фронта показват едно силно чувство за природата. Има там някои пейзажи, предадени с езика на истински художник. Стилът ти е също така поетичен, както самото виждане на нещата. „Пред Делтата“ (очерк за

бойните действия по време на Първата световна война. В.Ст.) е един настоящ и прекрасен разказ. Поне два параграфа на „Един символ“ (пътепис за Беласица.В.Ст.) са за христоматия”.

За да не бъде голословен в твърдението си, че погубването на Крапчев е отнело на България е загубила един от стожерите на нашата журналистика, че неговото отсъствие от духовната карта на България допринася за днешното катастрофално състояние на културата ни, на медиите ни, за липсата на критерии спрямо доброто и злото, между грозното и красивото, ще си позволя няколко цитата:

В.”Пряпорец”, 7 септември 1914 г. „Трагизмът на България”

„В безкръстни незнайни гробове от Дунава до Бяло море и от Черно море до Вардара 60 000 герои спят своя вечен сън. Бъдещите поколения с удивление ще си спомнят за техните подвизи, тъй бляскави и тъй безплодни. Други използваха нашите победи и усилията на цели три поколения. Управниците на България се оказаха твърде малки за великата задача, която им предстоеше, и катастрофата дойде сама по себе си.”

В.”Зора” 10 октомври 1921 г. „Предупреждение на историята”

„Пред нашите очи става повратът и в Русия; той неминуемо ще продължи. Той ще има отражение и у нас.”

В.”Зора”, 18 април, 1924 г. Крапчев пише:

„По-грозно злодеяние от вчерашното България не е преживявала. Адска машина се поставя в Божия храм! Опява се мъртвец, жертва на същите безумци, които

вчера унищожиха храма „Св. Неделя”. Под развалините на храма се затрупаха деца, жени и невинни хора, отишли за последно прости с мъртвеца! Светът не познава по-голямо издевателство и по-мръсно светотатство!

Злодеянието е страшно не по количеството на жертвите. Те не са толкова толкова многобройни макар и скъпи. Замисълът и изпълнението са адски. Между жертвите има най-много дечица и жени, убити, стъпкани, смачкани.

И защо е това отвратително злодеяние?!”

Около месец по-късно - на 21 май, 1925 г. - Крапчев има отговор:

„...Свирепата статия в большевишкия в. ”Правда” за атентата в „Св. Неделя” и осъдените по него. ”Правда” ни дава още едно доказателство, че починът за атентатите и човеконенавистничеството, което се разля по нашата нещастна страна и по света изобщо, иде от Москва. Най-отвратителното в статията е, че се подканват безумците и родените кръволоци към нови атентати и кръвопролития. Московските садисти не са се наситили на чужда кръв.

Нека, обаче, знаят те, че в България няма вече кой да следва техните кръвнишки съвети. Нито българските работници, нито българските селяни, към които се обръща „Правда” са си изгубили ума и чувството на привързаност към своя народ, за да съдействат за поробването му. Атентаторите от „Св. Неделя” нямат нищо общо с българското работничество, нито с българските селяни. Те са декласирани типове, объркали своята професия и чужди на благодатния труд. Те са

платени оръдия, а работниците и селяните си изкарват прехраната с пот на челото.

Статията на „Правда” е интересна в друго отношение. От (правителството в) Москва отрекоха, че атентатът е болшевишка работа. От там се представиха за възмутени. „Правда” смъкна познатата маска.

От Москва често се опитват да отделят комунистическия интернационал от съветското правителство. „Правда” обаче не прави тая разлика. И защо да я прави? Тоя поток от долари, който тече по цял свят от Москва през касите на комунистическия интернационал, Зиновиев да не го копае някъде в Урал? Атентатите са плод именно на това злато, което се събира от руските данъкоплатци и руските държавни каси. Приказките, че тия пари били на международния комунизъм са смешни.”

Ако тези редове, ако статиите на Данаил Крапчев бяха стигнали до съзнанието на българите през годините до ден днешен, на трибуната на Наредното събрание нямаше да има смелост да застане нито един последовател на комунистическата партия. Девизът „Ние пак сме тук” щеше да бъде основание за сезиране на прокуратурата. Ансамбълът на съветската армия не само, че нямаше да има неистово аплодираща публика, а нямаше да припари на българска територия. Унизителните молби да бъдат отстранени паметниците на армията окупаторка щяха да бъдат излишни, защото хора като Данаил Крапчев с риск на живота си нямаше да позволят те да бъдат издигнати...

Рей Бредбъри в един негов разказ описва как турист си купува билет, за да посети миналото. Преди да

започне пътешествието е предупреден да не се отклонява от очертаните пътеки, да не къса цветя, клонки и растения и да внимава да не унищожи някоя животинка. Посетителят тръгва, разглежда разкошната флора и фауна, която е съществувала преди милион години, спазва указанията, но без да иска настъпва пеперудка, кацнала на пътеката. Връща се и открива, че надписите по стените на туристическата агенция са с груби граматически грешки, поведението на персонала е просташко, навсякъде цари мръсотия... Това по-късно ще бъде наречено „Ефектът на Бредбъри”.

Едва ли би могло да се използва за сравнение образа на пеперуда, говорейки за Данаил Крапчев, но въпреки това, за да се вмести в метафората на Рей Бредбъри, позволете ми да го оприлича с ярка многоцветна комета. Комета, впечатляваща със своя полет и увличаща въображението на тези, които са можели да я следят и да ѝ се наслаждават. Съдейки по неистовата умраза, която са изпитвали към него политическите му противници, няма съмнение, че Крапчев е повлиял на огромна част от нашето общество от 1919 година, годината на основаването на „Зора”, а може би и много преди това, когато е бил автор и сътрудник и издател на вестници като „Илинден”, „Родина” „Вардар”, „Струма”, „Места”, „Брегалница”, „Марица”, „Българин”, „Отечество”. Всъщност моята идея е не да приповтарям или да отнемам възможността на историци и литературни анализатори да поднесат точните данни за биографията и творчеството на този журналист, а да се попитам :”Какво щеше да се случи с България, ако Данаил Крапчев не беше убит”. Навярно някой ще се сети да

каже:”Какво тук значи някаква си личност”. Страхотно много значи. Личностите са тези, които проправят пътеките на настоящето и ни ги оставят, за да може по тях да се връщаме към минало и да вървим към бъдещето.

И ако днес ни терзаят въпросите защо нямаме качествени политици, защо журналистическата чалга запълва духовия кръгзор на българските читатели, защо нямаме интелектуален елит, който да възглави нацията, отговорът е в липсата на личности като Данаил Крапчев, а тяхното отсъствие от политическия, културния, медийния ни небосклон е постижение на сатанинските усилия на българските комунисти да обслужат чужди интереси.

Завършвам с печалната констатация, че сега ние честваме не само 130 години от раждането на Данаил Крапчев, но и 65 години от произнасянето на смъртната му присъда, която бе отменена едва тази – 2010 година с решение на Народното събрание. Това беше законът, който признава, че избитите в първите дни след 9 септември 1944 г. са жертви не на народния гняв, а на политическите убийства, които Данаил Крапчев осъжда в своите статии.

21 години преди стане жертва на такова убийство Данаил Крапчев ще напише във в. **”Зора” през ноември, 1923 г.:**

„Жертви на политическите убийства най-често стават хора изтъкнати, силни личности, големи носители на политическа мисъл, ярки индивидуалности. В страната, дето се случват те, обеднява още повече политически: тя

подивява и се повръща към варварство, в царството на което човешкият живот струва колкото един куршум.”

Крапчев дълбоко вярва, че българските работници и селяни не са в състояние да предадат отечеството си, но и през ум не му е минавало, че на такова предателство ще бъдат способни хора на изкуството, писатели, интелектуалци. И, че за произнасянето на смъртната му присъда макар и посмъртно ще съдействат такива имена като Никола Ланков, Николай Райнов, Людмил Стоянов, Георги Томалевски, д-р Нисим Меворах, Христо Радевски, Славчо Васев, Лозан Стрелков...

Данаил Крапчев повежда списъка на обречените, в който личат Йордан Стубел, Фани Попова-Мутафова, Александър Божинов, Райко Алексиев, Александър Добринов, Христо Огнянов, Димитър Съсьлов, Змей Горянин, Стефан Танев, Йордан Бадев, Трифон Кунев, Панайот Чинков...

Завърнали се от кратката екскурзия в онова страшно време не можем да не се съгласим с прискърбие, че вече 66 години в България сме свидетели на ”Ефекта на Бредбъри”.